

5. Sharpley, R. (2009). Tourism development and the environment: Beyond sustainability? Earthscan.

6. Bramwell, B., & Lane, B. (2013). Getting from here to there: systems change, behavioural change and sustainable tourism. Journal of Sustainable Tourism, 21(1), 1-4.

O'ZBAKISTON TURIZMIDA XAVFSIZLIK: MUAMMOLAR, YECHIMLAR VA XALQARO TAJRIBALARDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARI

Azizova Nazira Toxtayevna

Turizm kafedrasi dotsenti, i.f.n.

Ubaydullaxonova Munisa Xayrulla qizi

TDSHU magistranti

Annotatsiya: Ushbu maqolada turizm xavfsizlik masalalariga e'tibor qaratilib, sayyohlarning xavfsizligini ta'minlash bo'yicha mavjud muammolar va ularning yechimlari tahlil qilinadi. Zamonaviy turizm sanoatida xavfsizlik nafaqat sayyohlar uchun, balki mamlakat iqtisodiy barqarorligi va turizm sohasi rivoji uchun ham muhim ahamiyat kasb etadi.

Kalit so'zlar: Turizm xavfsizligi, Sayyohlar xavfsizligi, Turizm muammolari, Xavfsizlik choralari, Xorij tajribasi, Turistik jinoyatchilik, Favqulodda vaziyatlar, Kiberxavfsizlik, Sanitariya va gigiyena, Turizm innovatsion yondashuvlar, Sayohat xavfsizligi, Turistik infratuzilma, Huquqiy tartibga solish, Turistik xavflar, Turizm axborot texnologiyalari

Abstract: This article focuses on security issues in tourism, analyzing existing problems and solutions to ensure the safety of tourists. In the modern tourism industry, security is of great importance not only for tourists, but also for the economic stability of the country and the development of the tourism sector. **Keywords:** Tourism safety, Tourist safety, Tourism problems, Security measures, Foreign experience, Tourist crime, Emergencies, Cybersecurity, Sanitation and hygiene, Innovative approaches in tourism, Travel safety, Tourism infrastructure, Legal regulation, Tourism risks, Information technologies in tourism.

Аннотация: В данной статье рассматриваются вопросы безопасности в туризме, анализируются существующие проблемы и пути их решения для обеспечения безопасности туристов. В современной туристической индустрии безопасность имеет большое значение не только для туристов, но и для экономической стабильности страны и развития туристической сферы.

Ключевые слова: Безопасность туризма, Безопасность туристов, Проблемы туризма, Меры безопасности, Зарубежный опыт, Туристическая преступность, Чрезвычайные ситуации, Кибербезопасность, Санитария и гигиена, Инновационные подходы в туризме, Безопасность путешествий, Туристическая инфраструктура, Правовое регулирование, Туристические риски, Информационные технологии в туризме.

Kirish: Turizm bugungi kunda global iqtisodiyotning muhim tarmoqlaridan biri bo'lib, dunyo bo'ylab millionlab insonlar sayohat qiladi. Biroq turizm rivojlanishi bilan birga xavfsizlik masalalari ham dolzarb bo'lib bormoqda. Sayyohlarning xavfsizligi nafaqat turistik tajribani yaxshilash, balki mamlakat imidji va iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash uchun ham muhimdir.

Zamonaviy turizm xavfsizlikka ta'sir etuvchi omillar juda ko'p bo'lib, ularga tabiiy ofatlar, jinoyatchilik, firibgarlik, sanitariya-gigiyena muammolari, terrorizm va kiberxavfsizlik tahdidlari kiradi. Ushbu muammolar nafaqat turistlarning hayoti va sog'lig'iga xavf tug'diradi, balki turizm sohasi rivojiga ham salbiy ta'sir ko'rsatadi. Shu bois, turizm xavfsizligini ta'minlash bo'yicha xalqaro tajribalarni o'rganish va samarali strategiyalar ishlab chiqish muhim ahamiyatga ega. Ushbu maqolada turizm xavfsizlik bilan bog'liq asosiy muammolar, ularning yechimlari hamda xorij tajribasidan foydalanish imkoniyatlari tahlil qilinadi. Shuningdek, xavfsizlikni oshirishga qaratilgan innovatsion yondashuvlar va chora-tadbirlar muhokama qilinadi.

Turizm jahon iqtisodiyotining eng tez rivojlanayotgan tarmoqlaridan biri bo'lib, u mamlakatlar o'rtasidagi madaniy, iqtisodiy va ijtimoiy aloqalarni mustahkamlashda muhim rol o'ynaydi. Dunyo bo'ylab millionlab sayyohlar turli mamlakatlarga safar qilib, yangi tajribalar orttiradi, lekin bu jarayonda xavfsizlik masalasi doimiy muhokama mavzusi bo'lib qolmoqda. Sayohat qilishning qulayligi va ommaviyligi oshgani sari, turizm xavfsizlik masalalariga bo'lgan talab ham ortib bormoqda.

Turistik faoliyat bilan bog'liq xavfsizlik muammolari turli omillar ta'sirida yuzaga keladi. Bularga tabiiy ofatlar, transport hodisalari, jinoyatchilik, firibgarlik, sanitariya-gigiyena talablariga rioya qilinmasligi, terrorchilik tahdidlari va kiberxavfsizlik muammolari kiradi. Bunday tahlikalar nafaqat sayyohlarning hayoti va sog'lig'iga xavf tug'diradi, balki mezbon mamlakatning turistik imidjiga ham zarar yetkazadi. Shuning uchun xavfsizlikni ta'minlash turizm industriyasining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

Xalqaro tajribalar shuni ko'rsatadiki, turizm xavfsizligini ta'minlash uchun davlat va xususiy sektorning hamkorligi, zamonaviy texnologiyalardan foydalanish, huquqiy baza va xavfsizlik protokollarini kuchaytirish muhim ahamiyatga ega. Ayrim mamlakatlar ushbu sohada ilg'or tajribalarni joriy etib, sayyohlar uchun xavfsiz va qulay muhit yaratishga erishgan. Shu bois, turizm xavfsizligini oshirish bo'yicha xorijiy tajribalarni o'rganish va ularni mahalliy sharoitga moslashtirish dolzarb vazifalardan biridir.

Muhokama: Turizm xavfsizligini ta'minlash bo'yicha samarali usullar quyidagilardan iborat:

1. Huquqiy va institutsional chora-tadbirlar, Sayyohlar xavfsizligini ta'minlashga qaratilgan qonun va me'yoriy hujjatlarni ishlab chiqish va yangilash, Turistik politsiya va xavfsizlik xizmati tashkil etish, Xalqaro tashkilotlar (BMT, UNWTO) bilan hamkorlikni rivojlantirishni nazarda tutadi.

2. Texnologik yechimlar va innovatsiyalar

Sayyohlar uchun mobil ilovalar orqali xavfsizlik bo'yicha ma'lumot taqdim etish, Sun'iy intellekt va videokuzatuv tizimlarini joriy etish, Biometrik pasport va elektron chegara nazorati tizimlaridan foydalanish, Favqulodda vaziyatlarda tezkor xabar berish tizimlarini yo'lga qo'yish ko'zda tutiladi.

3. Jinoyatchilik va firibgarlikka qarshi kurash

Turistlarga mo'ljallangan firibgarlik turlarini aniqlash va oldini olish bo'yicha kampaniyalar, Turistik hududlarda xavfsizlik xodimlari va politsiya sonini oshirish, Jinoyatchilik yuqori bo'lgan joylarni monitoring qilish va sayyohlarni ogohlantirish nazarda tutiladi.

4. Favqulodda vaziyatlar va tibbiy xavfsizlik

Turistik maskanlarda tibbiy punktlar tashkil etish, Favqulodda vaziyatlarda evakuatsiya rejalari ishlab chiqish, Tabiiy ofatlarga qarshi tayyorgarlik bo'yicha treninglar o'tkazish hisoblanadi.

5. Kibertahdidlarga qarshi himoya

Sayyohlar uchun xavfsiz Wi-Fi tarmoqlarini yaratish, Onlayn to'lov tizimlarida firibgarlikni oldini olish choralari, Sayyohlarning shaxsiy ma'lumotlarini himoya qilishga qaratilgan dasturlar

6. Sanitariya-gigiyena xavfsizligi

Mehmonxonalar, restoranlar va transport vositalari uchun sanitariya me'yorlarini qat'iy nazorat qilish, Turistik zonalarda ichimlik suvi va oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash, Infeksion kasalliklar tarqalishining oldini olish bo'yicha maxsus rejalarni ishlab chiqishdan iborat. Ushbu usullar turizm xavfsizligini ta'minlashga yordam berib, sayyohlarning ishonchini oshirishga xizmat qiladi.

Turizm sohasida xavfsizlik masalalari muhim ahamiyat kasb etadi, chunki sayyohlarning xavfsizligi mamlakatning turistik jozibadorligiga bevosita ta'sir qiladi. Quyida turizm xavfsizlik, mavjud muammolar, ularning yechimlari va xorijiy tajribalar haqida batafsil ma'lumotlar keltiriladi. O'zbekistonda turizm xavfsizligi bo'yicha amalga oshirilayotgan chora-tadbirlar:

Maxsus bo'linmalar tashkil etilishi: 2017-yil 23-noyabrda Vazirlar Mahkamasining qaroriga muvofiq, Buxoro, Samarqand, Xiva va Shahrisabz shaharlarida xavfsiz turizmni ta'minlash boshqarmalari tashkil etildi. Ushbu bo'linmalar sayyohlar xavfsizligini ta'minlash, jamoat tartibini saqlash va profilaktik tadbirlarni amalga oshirish bilan shug'ullanadi.

Ko'ngillilarni jalb qilish: Toshkent shahri Ichki ishlar bosh boshqarmasi poytaxtga kelgan xorijiy va mahalliy sayyohlar xavfsizligini ta'minlash uchun ko'ngillilarni jalb qilmoqda. Ko'ngillilar sayyohlar xavfsizligi va jamoat tartibini ta'minlashda yordam berishadi.

Texnologik yechimlar: Xorazm viloyatida turizm ob'ektlari va infratuzilmasi hududlarida 600 dan ortiq videokuzatuv kameralari o'rnatilib, "Vaziyatlar markazi"ga integratsiya qilingan. Bu jinoyatlarning oldini olish va tezkor fosh etishda muhim ahamiyatga ega.

Infratuzilma kamchiliklari: Yo'llardagi umumiy hojatxonalar holati, ularning tozaligi va xizmat ko'rsatish sifati sayyohlar uchun noqulaylik tug'dirishi mumkin. Shuningdek, ayrim oshxonalarning sanitariya holati va xizmat ko'rsatish darajasi talabga javob bermaydi.

Madaniy meros ob'ektlarining muhofazasi: Tarixiy binolar va arxeologik yodgorliklarning saqlanishi va ularga g'amxo'rlik qilish masalalarida kamchiliklar mavjud. Bu esa sayyohlik ob'ektlarining jozibadorligini pasaytirishi mumkin.

Xizmat ko'rsatish sifatini oshirish: Turkiya tajribasidan kelib chiqib, umumiy hojatxonalarni bepul va toza holda saqlash, oshxonalarda mijozlarga qo'shimcha xizmatlar (masalan, bepul salatlar va choy) taklif etish orqali sayyohlarning qoniqishini oshirish mumkin.

Madaniy merosni asrash: Tarixiy obidalarni muhofaza qilish va ularga g'amxo'rlik qilish bo'yicha xalqaro tajribalarni o'rganish va amaliyotga tatbiq etish lozim. Bu sayyohlik ob'ektlarining uzoq muddatli saqlanishini ta'minlaydi.

Ko'ngillilar ishtirokini kengaytirish: Sayyohlar xavfsizligini ta'minlashda ko'ngillilarni jalb qilish tajribasi samarali bo'lib, bu usulni boshqa hududlarda ham qo'llash maqsadga muvofiqdir. 2024-yilda Xorazm viloyatiga 1 milliondan ortiq mahalliy va xorijiy sayyohlar tashrif buyurdi. Shundan 20 mingdan ortiq sayyoh turli masalalarda yordam so'rab murojaat qilgan va ularning muammolari ijobiy hal etilgan. Ichki ishlar organlari xavfsiz turizmni ta'minlash bo'linmalari tomonidan 5 oy davomida 47 davlat va xalqaro tashkilotlardan tashrif buyurgan 313 delegatsiyaning xavfsizligi ta'minlangan. Turistlarga nisbatan sodir etilishi mumkin bo'lgan jinoyatlarning oldini olish maqsadida 2 ming 709 profilaktik tadbir o'tkazilgan. Turizm sohasida xavfsizlikni ta'minlash va mavjud muammolarni bartaraf etish uchun xalqaro tajribalarni o'rganish va amaliyotga tatbiq etish muhimdir. Bu esa O'zbekistonning turistik jozibadorligini oshirishga xizmat qiladi.

Xulosa: Turizm xavfsizligi – mamlakatning sayyohlik jozibadorligini oshirish va barqaror rivojlanishini ta'minlashda eng muhim omillardan biridir. O'zbekistonda turizm xavfsizligini ta'minlash bo'yicha qator chora-tadbirlar amalga oshirilayotgan bo'lsa-da, hali ham ayrim muammolar mavjud. Videokuzatuv tizimlari, maxsus politsiya bo'linmalari va ko'ngillilar ishtiroki turistlarning xavfsizligini ta'minlashga xizmat qilmoqda, ammo xizmat ko'rsatish sifati va infratuzilmani yanada yaxshilash talab etiladi. Xalqaro tajribalar shuni ko'rsatadiki, turizm xavfsizligini oshirish uchun huquqiy kafolatlarni mustahkamlash, sanitariya-gigiyena sharoitlarini yaxshilash, transport va mehmonxona xizmatlarini rivojlantirish zarur. Shuningdek, xavfsizlik choralari turistlar uchun noqulaylik tug'dirmasligi va ularning erkin sayohat qilish imkoniyatini cheklamasligi kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasida ichki turizmni rivojlantirish: imkoniyatlar, muammolar va istiqbollari, M. Mirzayev, M. Aliyeva Manba: ResearchGate, 2023-yil. <https://www.researchgate.net/publication/>
2. Marketing strategiyalarini qo'llash orqali mamlakat turizm bozorini rivojlantirish istiqbollari, N. Karimova <https://www.researchgate.net/publication>
3. Smart-turizm: Xorijiy tajriba va uni O'zbekistonda qo'llash imkoniyatlari X. Isroilov, D. Nishonboyev. <https://doctorant.tsue.uz>